د ټاټوبي ټنګټکور او پيپلۍ

د څېړنې چوپړي (د ريسرچ پاڼې)

[illegible]

Ketabton.com

د مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لیږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی او مهرباني د هغه له ذاته سره ملګرې ده.

ليکي پوهه:

سرليک:	د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
ليکوال:	ماسټر انجينېر صفی الله فردوس
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
ايډيټور:	ماسټر انجينر صفی الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماسټر انجينر صفی الله فردوس
خپرېدو نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی
چاپ نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نشته !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او ببيلې
د څېړنې چوپړي(د ريسرچ پاڼې)

تيسس څرګندونه

د ټاټوبي پالنې لوړ حس، ودنې، هوساينې، خوښونې، خوشحالونکي شيبو جوړونکي وګړي او وګړې چې ښتون ښت ته همدا ستاين په غوره اند، واند او پند چمتو کوي، سر دردی، غم او رنځ ترې په ودنې اړوي.

په واده، کوژدې، دسمال، سونتی، ښادی، مېلمستيا، مېلې، زوکړو ورځو کې هر مسلمان نر او ښځې د ټاټوبي ټنګټکور او ببيلې اورې، وايې او ترې ګټنې اخلې. ښتو ژبې د هنر لېوالتيا په دې کښلې کې په دومره مېچه شتون لري، چې يوه غوره مسلمان په دې پوهه وي چې د غم او خوښی شېبو ترمنځ بېلوالی کوي، غوره سلوکو، ټنګټکور او ببيلو سره پېژند رغوي، خپلې ژبې او مېنې سره ګڼلي ښتونولي چوپړ چمتو کوي.

غټ ټکي:

1 د ټاټوبي ټنګټکور او ببيلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، (Country Music, Musical Sounds and Poems) ..8

1.1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډی ، ټپې، ټبکی، مصری په ښه ويل کېږي. 8

1.2 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې ببيلې د ښتو په لرغوني ببيل مېچه څېبزه خجبزه ټولواله روغ وي :..9

2 د ښتو ژبې ټول ګړنې او ليکنې ببلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي...11

1.2 ديني ببيلې (Religion Poem): 11

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem):.................................11

2. 3 بډاينې، غنايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem):..............................12

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem): .12

2. 5 مدحي يا ستاين پېيلې (Praise Poem):...............................13

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېيلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem):...13

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem):...13

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem):...14

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):......14

2. 10 وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):...15

2. 11 هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem):..................15

2. 12 دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem):.........15

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem):............................ 16

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem):..............................16

2. 15 کورنۍ ته د غاړې ايښودنې پېيلې (Submission Family Poem):...17

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem): 17...

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem):.........18

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 18 ټکرکولو مېړانۍ پېيلۍ (Courage Conflict Poem): 18

2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلۍ (Ambition Career Poem): .. 19

2. 20 زړه سوی او ربنتي ټولوالۍ پېيلۍ (Mercy Legal System Poem): 20

2. 21 ګور (ليد) او رهبری پېيلۍ (Vision Leadership Poem):..... 21

2. 22 مېلمه پالنې پېيلۍ (Hospitality Poem): 21

2. 23 ژبې نښتېځونکي پېيلۍ (Tongue Twisters Poem):............ 22

2. 24 متل پېيلۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem): 22

2. 25 ورمي پېيلۍ (Admonition Poem):................................... 23

2. 26 لوڅې پېيلۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem): 23

3. ټاټوبي د ساز لوی ربنت.................................. 24

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک............................... 24

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه 27

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړنې ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)....................... 27

5. 2 سبک Style, Method ،، ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار يا طريقه ،، 29

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي) 30

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي).................. 30

5. 5 ختېځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسيک ساز او اواز يا کلاسيکه موسيقي)... 31

5. 5. 1 ځای:.. 32

5. 5. 2 لغمانی راګ:... 32

5. 5. 3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام): 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 4 سبټاک (Saptak): 33
5. 5. 5 ,, جيجيونتی: 33
5. 5. 6 ارو: 33
5. 5. 7 امرو: 33
5. 5. 8 راګ يا رګ (Raga): 33
5. 5. 9 پرزه: 34
5. 5. 10 تال (Tala): 34
5. 5. 11 ماتره (Metre): 35
5. 5. 12 تيور يا تيورا (Tivra): 35
5. 5. 13 سور يا سوارا (Swara): 35
5. 5. 14 لی يا لهی: 35

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب)........................... 36

6. 1 تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه: 37

6. 1. 1 رباب : 37
6. 1. 2 تنبور: 40
6. 1. 3 چنګ: 42
6. 1. 4 څلور تاره: 43
6. 1. 5 دمبوره: 44
6. 1. 6 دوې تاره: 45
6. 1. 7 غجکه، چېغکه يا رېچکه: 46
6. 1. 8 سرېنده: 48
6. 1. 9 سرنی: 50
6. 1. 10 شپږتاره: 51
6. 1. 11 بينجو: 52
6. 1. 12 واج (وونز): 54

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه) 56

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورناى): 56

6. 2. 2 تولی (رنګړی، توله، غوږګه، نی یا کړکی) 58

6. 2. 3 ارمونيه، هارمونيه يا باجه: 60

6. 3 د وهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي) 62

6. 3. 1 دايره (ديرا): 62

6. 3. 2 ډول: 63

6. 3. 3 ډولک: 66

6. 3. 4 زنګ (تال): 67

6. 3. 5 اړخبغلی، يوه سره (زېر بغلي): 68

6. 3. 6 تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې): 69

6. 3. 7 منګی (ګړی): 70

7. يادونه: 71

8. د انځورونو معلومات 72

9. Bibliography بيبلو ګرافي 75

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د ټاټوبي ټنګټکور او پيبلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،،

Abode Music and Poems or Country) (Musical Sounds &Poems

د افغانستان ساز يوه ګډ ټکی د لورويني او غوره اړيکي د تربګنو، ټبرونو او ژبو سره لري، پښتو، دري، ازبيکي، پشه يي، نورستاني، ګوجري، بلوچي او ۲۴ نورې ژبې د ټاټوبي د ساز کښلې بڼه د ژبو لري او د ساز کښلې بڼه (ليکل شوي، متن Text متن: سوره: موضوع، مضمون او درسي کتاب.) اساسي سټه رغوي.

زموږ ټاټوبی د ساز بېلا بېل سبکونه او لهجې لري، له لرغونو پښتني وګړني پيبلو نېولې لکه : لنډی ، ټپې، ټپکی، مصری، نيمکی لنډی، نيمکی ټپه، نيمکی ټپکی، نيمکی مصری، لنډی ابزه، ټپه ابزه، ټپکی ابزه، مصری ابزه، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتی، سپينی (ازادې پيبلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، څلور ځپېزی، پينځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هايکويی، پټی (تي خورو اړوندې پيبلې)، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېليزی، ناپيبلی او سلسلی. د پښتو ټول ګړني او ليکني پيبلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو، له دري غزل او عربي غزل نېولې تر هندي راګونو پورې دود لري.

د ساز ګامونه (موسيقي قدمونه) په لويه کې ډياټونيک (پرته له ميکروټون) ځخه دي او تر دې نېږدې پېر پورې ځو غږګېزه او هارموني لوېدېځه بڼه د افغانستان په موسيقي باندې ډېر تاثير نه دی اچولی.

1. 1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اتکله د لنډی ، ټپې، ټپکی، مصری په بڼه ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلي ▬■ 9 چوپړی

تالبانو ترانه (چې تراک، جګړې، بلواګرئ، سرخندنې او ربړوني ته د هڅوني په پار ويل کيږي، پرته له سندرې، پرته له سازه، پرته له ميوزيکه، سويي ټنګټکوره، ترنم او ترانې په بڼه په سټوډيو ګانو کې وايي چې ډېرى يې د ټاټوبي دودونو، کلتور او له ټولو اسلامي هېوادونو بېل بېلوالى لري؛ بل لورې ته دا هغه پېيلې نه دي چې ملايانو، مولويانو، خطيبانو، مفتيانو او شيخانو به د ادېنې او اخترونو په خطبه کې په دربځ باندې وايي، يا پر قبر، پر سترو ناستو کې ويلې) او د دري او فارسي ترانه چې ورته (Melody, Song, Chorus) په ابنګلېسي کې واي (,, Melody: خوږه نغمه، غاړه لکه لغمانۍ، اهنګ، د اوازتيټوالى او لوړوالى.،، ، سندره Song, Carol : د خوشالۍ بدله: تعريف کول: فدا کاري کول: ځاربدل ،، او ,, Chorus: کورس ډله: په ننداره کې هغه ډله چه د نڅا او سندرو له پاره روزل شوې وي، په ګډه سندرې: د سندرې يوه برخه چې په ټاکلې دمه کې ويل کيږي.،،) دومره خوږوالى نه لري.

فاروق افندي د افغانستان ترک اصله موسيقي پيژندونکی په دې باور درلود چې زموږ د سيمې په جغرافيوي پولو کې هېڅ وګړني پېيله (فلکلوريک شعر) او ترانه د لنډيو غوندې د غاړو د پاللو تغزلي غنا او د خپلې د ربنتينديويه او هيجان هستونکي ژبې له پلوه دومره اوچت اولوت ځاى نه لري.

2.1 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلې د پښتو په لرغوني پېيل مېچه ځپيزه خجبزه ټولواله روغ وي:

(چې له څلورګونو څپو څخه به يې يا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې دوېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې درېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه روغې دي.

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ييز اهنګ چې کښته پورته او يا هوار يون او خوځون ومومي او خبرې او نا خبرې (انشائيه) يا امري غونډلې سره توپير وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېيله (شبر، شعر يا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند سره توپير وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېيله (شبر، شعر يا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې پېيله (شېر، شعر يا اشلوک) د موسيقۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بيا يې هغه زورنې (خجونه) او اهنګونه نور له ژبني او پېيله يي (شعري) چار پېريال را وځي او ,, موزيکل،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکو نه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورني ته يې ټيټ اهنګونه وايي او اهنګونو ته يې لوړ اهنګونه او هغه بيا ,, زېر او بمي: Pitch له پر له پسيوالي، ډېر پېښنۍ او د ريږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي، هر څومره چې پېښنۍ يا تواتر شمېر زيات وي، غږ همغومره زير او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوريدل کېږي.

له بل پلوه که د ريږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اوريدل کېږي.

په دې توګه غږ يا زېر وي يا بم که منځنی، ولېدونکی يا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ يا Intonation د زېر او بم يو ډول دی، دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر يا اوږدوکې د زېر او بمي پراختيا لمن د غوندلې په کچه وي هغه زير او بمي اهنګ بلل کېږي، اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غوندلې سره توپير وي، د خبري هغې اهنګ ولېدونکی او د پوښتني هغې جګېدونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،.

,, غږېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو يا دوو جوړو مرغېريو (عضلاتو) ځای نيولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نريو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږېز تارونه وايي، د غږونو د جوړيدو پر وخت سا هوا د حنجرې له تشې نه د غږېزو تارونو له منځه تېرېږي. که د سا هوا د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار ولېږي، غږېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وينا يوه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې که کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه ريږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسقيت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وايي. که د غږ د زېږ پر وخت غږيز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وينا، د حنجرې تشه سره ورشي او د هغو مرغېري سره راکېښنکل شي، په دې توګه سا هوا تارونه پر ريږدا راوړي او داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسقيت لري، دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وايي. دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پيدايښت پر وخت غږېز تارونه ريږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحيم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی)

له دې سره، سره پرته له خبرو او پېيلو يا يوازې د تش ساز په بڼه هم شتون لري لکه (رېپراټور).

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېيله (شېر يا شعر، اشلوک) يوه ځانګړی ځای زموږ د ټاټوبي د ساز په دود کې لري.

2. د پښتو ژبې تول ګړني او ليکني پېيلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي.

د پښتو تول ګړني او ليکني پېيلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو زما په نظريې؛ پېيلې , اشلوک، شېر يا شعر ، د منځپانګې , سکالو، محتوا او موضوع، له مخې شپږ وېشت ۲۶ ډوله دي. لکه:

2. 1 ديني پېيلې (Religion Poem):

په دې ډول پېيلو کې ديني موضوعات، لکه: د الله ,ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامته پورې)، د پيلني سړي (اول سړي، لومړي سړي، ابوالبشر يا حضرت ادم صفی الله) خبرې، پېيلې، کړه وړه، پښتو ژبه يې چې هغه پرې پوهېده، له الله ج څخه يې غوښتنې او په اسلامي نېغه لاره تر پایني سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، د دين د بزرګانو اقوال او لارښووني، ژوند پيښې، عبرتناکې کيسې او په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د جنګونو، اتلوليو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي، سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (٢٣٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.

2. 3 بډايني، غنايي يا بزمي پېبيلې Great, Important, Dignified,) Supreme, Erotic, Stimulating :(Poem

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي او په ادبي اصطلاح هغه پېبيلې دي چې د پېبيلن او پېبيلنې (شاعر او شاعرې) د احساساتو او عواطفو بيانونکي او څرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغيزمن شوي وي، د لېوالتيا سندرې دي چې له نيمګړي مينې او وار وار د ليلا او مجلون (ليلي او مجنون)، فرهاد او شيرينی سکالو را نغاړي په روان پېر او په ځاني تجربه لړ پام ساتي، سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (٢٣٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.

2. 4 ښوونيز يا تعليمي پېبيلې (Academic, :(Educational Poem

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کې هغه پيبلې شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.

2. 5 مدحي يا ستاين پيبلې (Praise Poem):

په دې ډول پيبلو کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښېګڼې بيانوي او د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پيبلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem):

په دې ډول پيبلو کې د تن (فرد) يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو او يا طنز په ژبه بيانيږي، يوه ډول ټوکيزې پيبلې دي.

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پيبلې (Elegy Poem or Wailings Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغوي معنا يې پر مړې ستاينې او ژړيدنې دې او په ادبي اصطلاح هغه پيبلې دي چې پيبلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکيو او ښيګڼو ستاينې کړې وي او هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پيبلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem):

د تهنيت لغوي مانا مبارکي او ښه راغلاست ويل دي او په ادبي اصطلاح د پيبلو دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) په پيبله (شبر، شعر، اشلوک) کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښۍ پيغام رسوي.

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پيبلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):

په دې پيبلو کې د ژوند له ناوړه او غمناک حالت او د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي، پيبلن او پيبلنه (شاعر او شاعره) د غسې خپل دردونه او اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 10 وړتوب، وصفي پېبلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):

په دغه ډول پېبلو کې پېبلن او پېبلنه د خپلې نېغې ليدنې کتنې يا باورې اوريدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو د کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي او کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي اوباطني نړۍ ته داخليږي او د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشريح کوي.

2. 11 هېوادپالنې پېبلې (Country Raising Poem):

په دغه ډول پېبلو کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راتولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسيدل، پاى ته رسول، سرته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي. پېبلن او پبلنه په پېبله کې د دښمن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګېرنې سپينې ته راوباسي.

2. 12 دوستي باور کولو پېبلې (Trust Friendship Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول پېيلو کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوي وي.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟، تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟، په کومه بڼه په چار ده چې دوستي وکوئ؟، تاسو د تل پاتي باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګړنې سپېنې ته راوباسي.

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو پېيلو ته وايي. او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دښن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله ونې شفرونه او سکنالونه، کاړه وګړي او هاميانې، ټاکلې وګړي ربښت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوړېدلې وي.

2. 14 پوهګړې پېيلې (Intellectual Poem):

د وی يا ويکيي له پامه هوښيارۍ، عاقلې، روښان فکره پېيلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
په کې د لوړو لوروينو، غوره پېژند، سويې کمعقلي، سويې جهالت، سويې پوچې عقيدې (سويې موهوماتو، سويې موهوم پرستي، سويې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوږېدلي وي.

2. 15 کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېيلې :(Submission Family Poem)

د وی يا ويکيي له پامه کهول ته د سپارنې (تسليمېدنې، اطاعت، وړاندېز) پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې غاړه اېښودنه څه ده؟، يوه بېلګه يې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه اېښودنه شتون و نه لري، پايله (نتيجه، پای، غوره والی او توپير) يې څه ده؟، په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړېينه ده ځواب ويونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity :Gift-Giving Poem)

د وی يا ويکيي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالي، فياضي) د ډاليو ورکولو پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلو دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي:
چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې ورکړ څه دی؟، هغه ډالۍ سپېنې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي، تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟، تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه، او په څو هاميانيو ورته ډالۍ پېرودئ؟ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟، غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟، غوره سخاوت، او د بې کبرې غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېبيلې (Humility Service Poem):

د وی يا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظېفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټيټ والي، سپکوالي، تواضع پېبيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبيلن يا پېبيلنه په پېبيله کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولۍ د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوي هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی ليد د دندې کړه وړه وندي کوي.

2. 18 ټکرکولو مېړاني پېبيلې (Courage Conflict Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېړانې، مخالفت همت، اخ او ډب مېړانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب پېبيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېبيلن يا پېبيلنه په پېبيله کې پوښتې چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟، تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ، خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ يئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟، د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېبلې (Ambition :Career Poem)

د وی یا ویکیي له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې مندې، کار کې بېړې) داعیې پېبلو ته وایې.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې پوښتې چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځیدئ؟، د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه یې څه دي؟، تاسو په روان پېر کې په څه مشغول یئ چې په سمون یې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟ تاسو داسې پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسیږي؟ ولې؟ او ولې نه؟، تاسو لوړې ارزو لرئ چې د یوه استازي یا فلمي ستوري په شان شتمن تن ووسئ نه لکه یوه اېنجینېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بدایه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند یې د نورو وګړو یا د ټولګټې هوساینې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کې کړی وي، تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه یې کړئ؟ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بریالیتوب مېچه کوئ؟، تاسو لوړې ارزولرونکي یئ؟ ستاسو نومورې حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر یا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟، د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې مندې او کار کې بېړې داعیې وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 20 زړه سوی او ربښتي ټولوالې پيپلې (Mercy :Legal System Poem)

د وی یا ويکيي له پامه زړه سوی او ربښتي ټولوالې (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالې) پيپلو ته وايې. او په اصطلاح کې هغه پيپلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پيپلن يا پيپلنه په پيپله کې پوښتې چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟، تر اوځه پورې دې داسې پرېکړې پايله ترلاسه کړي ده چې تورن ګڼل شوی يې او يا کوم تن در ته بخښنه يا زړه سوی درباندې کړی وي؟، د پرېکړه کوونکي (قاضي) کره څه ډول وي؟، د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟، وګړي دي پېرېکړې وکړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟، دودېز، ټاټوبي او پينی وال ربښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟، ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې ماليه نه پرې کوي، وژنې، د تمځې د ځراغونو نه درناوی، پر ناموس وار، له هتی د خوړو غلا، د نشه يې توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کيږئ؟، تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن يئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن يئ؟، تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پرتلنه په څه ډول کوئ؟، د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنيتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډير نږدي: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربښتينوالی ښکاروندی) کوي، ځيني شيان کيدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم يا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځيني شيان کيدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني يا بې قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، ربښتي، حقوقي، شرعي ټولوالې بوږېدلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 21 ګور (لید) او رهبرۍ پېبلې (Vision Leadership Poem):

د وۍ یا ویکیي له پامه په خیال کې راوستل او مشرۍ، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبرۍ، په خیال کې راتلل او لارښوونکي، خیالي منظره او مشرۍ، خیال او رهبرۍ، بصیرت او رهبرۍ، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبرۍ) پېبلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونیږي: چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟، کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کیږي؟، مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)، قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکې په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګړنې لري؟، رهبري پر دې پوهیږي چې راتلونکی بل کوم کار وکړي؛ پوهیږي چې دا ولې غوره دی او پوهیږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟، کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي، دا څلور اړخه لرې لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟، په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوي پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي!؟، لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګړنې د مشر څه دي؟، د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟، په پېنی واله سېمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبرۍ په کې بوږېدلي وي.

2. 22 مېلمه پالنې پېبلې (Hospitality Poem):

د وۍ یا ویکیي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله پېبلو ته وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او څښل وندي کوي.

2. 23 ژبې نښتېځونکي پېيلي (Tongue Twisters :Poem)

د وی يا ويکيي له پامه ژبه بندېدونکي، وينا بوږبوکي غولۍ، وينا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې ډېر ژبه ځرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښبلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ويکيي وندي کوي.

2. 24 متل پېيلي (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem):

د وی يا ويکيي له متل، مقوله، کره وينا مثال او نمونه يي پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې متل، مقوله، کره وينا مثال؛ تشبيه (ورته والی)؛ هغه لنډه کيسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوړښت، رغښت، هغه کره وينا مثال چې پېيلن يا پېيلنه يې له مخې پېيله کاږې، هغه سړی يا ښځه چې انځورګر يې له مخې ځيره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 25 ورمي پيبلې (Admonition Poem):

د وی یا ویکیي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوريي او ورمي پيبلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پيبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پيبلن یا پيبلنه په پيبله کې نصيحت، سلا، مشوره خبرتيا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

2. 26 لوڅې پيبلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem):

د وی یا ویکیي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونی، پوچې او بې ختو پيبلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پيبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پيبلن یا پيبلنه په پيبله کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکي څخه)، تش لاسي (بې وسیلې)، بې زیرمې، شړیدلې (لکه کالې)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ټاټوبي د ساز لوی ربنت

د ټاټوبي ساز په بېلا بېل سبکونه او لهجې کې سندرغاړو (ټنګټکوري، موسیقارو، سازیانو، شاعرانو یا هنرمندانو) ته سرغنویتوب ورکړی دی چې له کرښو او پولو (سرحدونو) څخه ور تېر شوي دي او د وګړو په زړونو کې یې ځای موندلی دی، له شپېتمه لیږدېزه لسېزه، افغانستان په دننه نې توتریخوالي کې ګېر و، له دې مخې د ټاټوبي بدایه ساز پاتېشونی (میراث) چورلک (شپېلک، سکنال) په نشت شو، و ځپل شو او یوازې د باندنیو ځواکونو له لاسه تېتي کچې ته ورسېده.

پلازمېنه کابل چې د دودونو زړه یا مرکز یا کلتوري او فرهنګي مرکز د افغانستان دی، د ساز (موسیقي) له دګره هم، د لغمان ساز یې د زړه برخه، پکتیا ساز یې متې، د بلخ ساز یې زېرمه، د کندهار یې مستي او د هرات ساز یې دودیز (سنتي) دی. چې بل لورې ته د ننګرهار ساز یې د هندي ساز پوله، د بلخ ساز یې د روسیې ساز پوله او هرات ساز یې د ایران ساز پوله او ژی دي او ډېر نړدېوالی سره لري.

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخلیک

په ټاټوبي کې د ساز لړی د اریاني پېر څخه پیل کیږي، چې د ریګویدا ویدي سندرې، د اوستا ګاتا سندرې چې د هندوکش غرونو په لمنو کې د مسو پېژندلو لړی یا په پیل پېر کې ۳۰۰۰ مخ زیږدي څخه تر ۵۵۰ مخ زیږدي پورې د هخامنشیانو

(هه ښه منشیانو) وکمنی پورې ښه څرک درلود، چې نوموړي ساز د یوه کورس په ښه یا ټولو سره په ګډه یوه اواز په ریتم باندې ویل کېدلې.

د مسلمانانو یا عربانو له راتللو ورسته ۲۲ لیږدېز کې د ټاټوبي په لرو پرتو او کلو او باندو کې په یوه، یوه تن (بې جوړې) سندرې ویلې او په نیم مرې په ښه پاتېشوني وو، د سامانیانو ۸۱۹ زیږدی یا ۱۴۴۱ لیږدی)، ګورګینیانو (۱۰۸۵ ل زیږدي یا ۱۷۰۷ لیږدي) او تیمور شاه دوراني (په ۱۱۷۰ زیږدي پورې په ۱۷۹۲ لیږدې) په واکمنی کې ساز په دربار کې دود شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېیلې ■■ 25 چوپړی

د اېنګلېسانو په واکمنۍ کې په نولسمه پېړۍ په دننه ني او باندنیو شخړو او جګړو کې له اېنګلېسانو سره د ټاټوبي ساز او اوز ته د پرمختګ او روزنې ته پېر برابره نه وو، نوموړي هنر په ټول ګډونه ناستو کې او رسمي بلنو د ټاټوبي کې په ډېره کچه پیرودونکي نه درلودل او سندرغاړې چې په ټېټې سطحه د ټولنې په منځ کې ځای درلوده، په همغه پېر کې هم د ساز او اواز خپل مزل وهه.

امیر شېرعلي خان په دوېیمه دورې وکمنۍ ۱۲۵۸ لېږدي (۱۸۷۹ زېږدي) کې د لومړي ځل له پاره له هندوستان څخه افغانستان ته د هندي ساز او اوز ماهرین راوستل، او هغوی ته یې د خواجه خوردک یا خرابات په سېمه کې هستوګنځي ودان کړل، دوی یوازې د امیر دربار ته د ساز او اوز له پاره رابلل شوي وو، او په پیل کې یې همداسي کړني کولي، لږ لږ د نوموړو د ساز مخه لورا لور خوره شوه او د وخت په تېرېدلو سره یې په ټولنه کې ځای ومنده، په دې بڼه چې د هندي ساز څپه دلته نوی پل کېښنو د، او ژور اثر یې د ټاټوبي په وګړني نیم مړي ساز و ښېنده، او په دې کې د لږ بدلون او اوډون جوګه هم شو، او د پرمختګ لوری یې نوموړي هنر ته برابر کړه.

له دې لورې څخه نوموړو هندي ساز هندي پښت په ټاټوبي کې د ژوندګړو په بڼه ځان و منه، او زامن یې د دې ټاټوبي د ملي هنرمندانو ځای خپل کړه، د ټاټوبي د ساز او اوز د پرمختګ له پاره خپل ژوند وقف کړه، د نوموړو اوستادانو یوه غوره لاسته راوړنه دا وه چې دوباره برابرول د وګړي پېیلو، د افغانستان محلي سندرې یې په هندي کالب کې ځای پر ځای کړي، چې نوموړې وګړني پېیلو له ورکېدو او له منځه تللو څخه وژغورل شوې او د ټاټوبي په رسمي او ټول ګډونه ناستو کې ځای و مونده، د نوموړو اوستادانو بل خدمت د افغانستان ساز ته دا وو چې ښوونه او روزنه د ساز یې زلمیانو، نیمچه زلمیانو او کوشنیانو ته په ښوونځیو کې ورکوله، د ساز نوموړی دود خپرول په علمي بڼه په ټاټوبي کې ګټور تمام شو، چې یو له هغه سندر غاړو څخه سرغندوی خراباتي و، چې د ساز نوموړی تخنیک له خرابات څخه را و باسي او د ټاټوبي په مرکز یې واړوي غلام حسین اوستاد و، او لومړی افغان اوستاد قربان علي نومېده چې د اوستاد قاسم د محمد نبي (اوستاد نتو) لاربښود و.

د غازي امان الله خان په واکمنۍ ۱۹۱۹ زېږدي څخه تر ۱۹۲۹ زېږدي کې ساز او اواز پرمختګ و کړه، او د خرابات ښوونې له مرکز څخه ښونیز او روزنیز علمي او اکیډمیک ځایونه جوړکړل شول چې په کې د لویدیځ سازونو غږول هم په کې ښول کېدل، دولت د لنډ پېر له پاره په ښوونځیو کې کورسونه د ساز او اواز چمتو کول، چې یوه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ■■ 26 چوپړې

دغو کسانو څخه چې په نوموړې لار يې خدمت و کړه اوستاد فرخ افندي و چې له ترکي څخه افغانستان ته رابلل شوی و، چې اوستاد قاسم، اوستاد غلام محسين، اوستاد نبی ګل او اوستاد محسن سراهنګ له سرغندوو سندرغاړو اوستادانو څخه ګڼل کېدل.

چې ورسته له ۱۳۵۰ لېږدېزې لسېزې څخه ورسته ساز او اواز د ټاټوبي په ټولنه کې ښه ځای پيدا کړه، له سياسي بدلون څخه ورسته په افغانستان کې ساز او اواز په کابل ښار کې په غوره بڼه پرمختګ و کړه، په هغه وخت کې د نطير هنري ډله، انسامبل د مېرمنو ډله، د ساز او اوز وړيا کورسونه، د موسيقۍ (ساز او اواز) ښونځي او پوهنځي، ښکلي هنرونه بنسټ کېښودل شو، بل لورې ته په ټول افغانستان کې ناوړه سياست او جګړې د ساز او اواز له پاره مخه ډب کړه، اوستاد احمد ظاهر يې په سر و وېشته او ژوند يې ترې واخسته د لويې لارې سالنګو کې، خان قره باغی يې په سر و وېشته او ژوند يې ترې واخسته د کابل منډه يې په منځ کې، عبدالله کندهاری يې ژوندی ترشګو لاندې کړه او بيا يې و وېشته او ژوند يې ترې واخسته، سرغندوي سندر غاړې لکه بخت زمينه د مزايل مرمۍ په سې و ترل شوه، او له هغې ورسته د ملا محمد عمر په وخت کې ساز او اواز حرام و ګڼل شول، ډولونه او د ډمتوب اسباب په دار وځړول شو او په اور وسځيدل.

بل لورې ته چېرې چې نوموړي روزنه، پالنه لېدلې وه او چېرې يې چې ژوند کوو او چېرې چې مړ شو هلته ټنګټکور په درځ کې روان وو.

د حامد کرزي د واکمنۍ پر پېر ۲۰۰۲ زېږدي کې دولت هڅه و کړه چې ساز او اواز (موسيقي) دوباره د پخوا په بڼه ورغوي او کړنې يې په ښې بڼه پرمخ ځي د جمهوريت تر پايه پورې يا ۱۴۰۰ لېږدي پورې په همدې کال يې په وړې مياشت د ملا هيبت الله په دوران کې يې مخه ډب شوه، او له افغانستانه بيا ساز او اواز ګاونډيانو ته کډه و کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه

په ټوله کې د ټاټوبي ساز او اواز سبکونه په څلور ډولونه دي، لکه :.

لومړی بڼه: وګړي ټنګټکور (ساز او اوز، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي)، دوېيمه بڼه: مذهبي ټنګټکور (مذهبي ساز او اوز يا مذهبي موسيقي)، درېيمه بڼه: پاپ ټنګټکور (پاپ ساز او اوز، پاپ موسيقي، لوېديځه ساز او اوز) او څلورمه بڼه: ختيځ ټنګټکور (ختيځ ساز او اوز، کلاسيکه موسيقي).

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړني ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)

هغه ساز او اواز ته وايي چې د افغانستان د سېمو، کلو او بانډو څخه توکېدلي وي، د هغه سېمو، کلو او بانډو دي چې ډېرې سرغندوي وي لکه: هارمونيک يا ځوغږه وپستل د نورستان سبک (کانتيوا سبک)، لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ لغمانی سبک، چارباغی سبک، د لمپاکا نيمکی، پام او سورکي سبک، د ختيځ داستان سبک، چهاربيته ننګرهاري سبک، پکتيا سبک، غزني سبک، بوستي سبک، د پښتون پښت کليوالي سبک، قطغني سبک، بدخشي سبک، هراتي سبک، لوګري سبک، خراباتي سبک، هزاره ګي سبک، ازبېکي سبک، ترکمني سبک، پشه يي (دره يي) سبک، بلوڅي سبک او پنجشيري قرصک (چک، چک) سبک.

د وګړني ساز او اواز يا محلي موسيقي سرغندوی سندرغاړی اوستاد ګل محمد ګلکی (لغماني سبک) کې يې ۸۰ کاله د افغانستان موسيقۍ ته خدمت کړی دی، چې غوره لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ، لنډۍ اېزې يې ويلي دي، په اووه ۷ کلنۍ کې يې چې پلار مړ شو په همغه (۱۲۹۰ زېږدي) کال نوموړي د خپل کلي شپون سره شپون شو او ځانته يې تولی اخستي وه اوزبښ کې او د امير حبيب الله خان په واکمنۍ کې لغمان ته راغی، رمه يې پېوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تولی کې يې سندرې ويلې، يوه ورځ عبدالحنان ورته وويل راځه دا پېيلې مه وايه زما دغه پېيلې و وايه په کې.

له ځان سره يې خپلې مدرسې خواکې ورته درس وايه، په دې پېر کې عبدالحنان۲۳ کلن و، همغه وه چې د درس په خوند پوی شو، شپنې يې پرېښوده او مدرسه يې شروع کړه په لوست او ليک پوی شو، له اړخبغلې (يوه سره، زېربغلي درې ژبې ويکی) سره به يې پېيلې چې توتي ورته يوه سره وهله ده به سندرې ويلې ورته د زيارت کلي کې په نوموړي سبک کې، له لېوالتيا يې د امير حبيب الله په پېر کې له هندو ترکانې چې ارمونيې جوړولې ترکاڼي هم کوله او ارمونيې يې جوړولې.

اوستاد ګل محمد ګلکی چې تخلص يې شېرزاد و، د محمد خيلو ټبر دی، د نور محمد زوی ۱۲۸۳ لېږدي کې زو کړه شوی و او ۸۹ کاله يې عمر درلوده، په ازبين کې زو کړه شوی وو د ۱۲۹۰ لېږدي (۱۹۱۲ زېږدي) کې لغمان ته راغلو، په چلمټيو کې يې پېژند پانه واخسته او د همدې کلي ژوند ګړ و.

څلنی ورځ يې د شپې په ۳:۰۰ بجې د سلواغې (دلوې) مياشت، ديارلس سوه او دوه اوياوم ۱۳ / ۱۱/ ۱۳۷۲ لېږدي (۰۴/۰۳/ ۱۹۹۴ زېږدي) کې يې له دې فاني نړۍ سترګې پټې کړي. له کډوالۍ ځخه چې راستون شو نو د ننګرهار بېهسودو ولسوالۍ کې پاتې شو او په اومه بياله سېمه کې د شهېدانو په ادېره کې خاورو ته د هغه ځای د وګړو په غوښتنه وسپارل شوو. ,, کورنی ته يې بېسوديانو مشرانو ويل چې مړی څوک بل ځای ته نه وړي، لغمان ته يې مه وړئ او همدلته يې خاور ته وسپارئ، موږ هم د مشرانو درناوي او غوښتنې په پارهمدلته وسپاره، د رحمت الله د لور لورې مسې د خولې يې او د درېيمې مېرمنې له خولې يې،، په ټوله کې ګل محمد ګلکي دوې وررونه او دوې خوېندې درلودلې.

څلور زامن يې درلودل او لس لورګاني يې درلودلې، څوار لس سره ايل يې وو، له درې مېرومنو څخه، چې پيلنۍ ميرمن يې اغلې بېګم جانه نومېده يوه زوی ښاغلی اوستاد پينده محمد پينده او لور يې اغلې زينب ترې زو کړه شوي وو، له دوېيمې مېرمنې څخه چې اغلې عالم نومېده دوې لورګانې او يوه الک ترې زو کړه شوي وو او له درېيمې ميرمن يې ,, اغلې شيرين تاج د عبدالذاهد لور د البشنګ کلي ژوندګړې چې اوس ۷۹ کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د عمر کچه ده ،، چې ترې اووه لورګانې، دوې زامن شاغا او رحمت ګل زو کړه شوي دي.

5. 2 سبک Style, Method ،، ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار، طريقه ،،

د وګړني ساز سرغندوی سندرغاړی اوستاد ملاجان ملګی دی په لغماني سبک کې، ګل زمان اوستاد دی په پکتياوال سبک کې، اوستاد فيض محمد پڼانا په دره يي سبک کې، محمد چوباش دی په ازبېکي سبک کې، سرغندوی سندرغاړی صفدر توکلي دی په هزاره ګي سبک کې، اوستاد بېلتون دی په لوګري سبک کې، ناوک هروي دی په هراتي سبک کې، بازګل بدخشي دی په بدخشي سبک کې، طلا محمد تخاري په فلک سبک کې، نجم الدين ماما (تغه) دی په فرخاري فلک سبک کې او بنګيچه تاشقرغاني دی په قيصاري سبک کې.

په روغه بڼه د هندي ساز او ورپه سې د لويدېځ ساز د لسزېزي په پايل کې د ټاټوبي په وګړني ساز ډېر اثر پرېښوده، چې د دې نويو سبکونو د يوه ځای کولو او خپرولو واک او اختيار د افغانستان ملي راډيو تلويزيون سره وو، وګړني ساز يې له ورکېدو سره غاړه غړی کړه. د اړتيا په پېر دوی کولی شوی چې وګړني ساز ځينې سندرې په نوي ساز کې او په نوي کالبونو کې خوندي کړي چې په راتلونکي پېر کې له پامه و نه وېستل شي. چې ډېر لږ نوم وړی کار د اوستاد قاسم له لورې رغول شوي او دوباره وېل شوي دي، لکه:

استا برو، نازي جان!، شا کاکو جان. له د په سې اوستاد محمد حسين سراهنګ د شمالي ځينې کوشنۍ برخې، اوستاد عبدالوهاب مددي د لودېځ هرات ځينې کوشنۍ برخې، اوستاد محمد صاديق فطرت ناشناس د پښتو ځينې کوشنۍ برخې ويلې دي او په نوموړی لار يې لږ مزل وهلی دی. اوستاد پينده محمد منګل ځينې سندرې دوباره ويلې په نوي او مډرنه بڼه چې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، عارف کيهان څو دانې بدخشانۍ وګړني سندرې دوباره نوي کړي دي چې په شمال کې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، نوموړي کړنه د ځوانو سندرغاړو له لورې هم ډېره ګټه وره شوي ده لکه د احمد ظاهر، فرهاد دريا، داود سرخوش چې لږې وګړني سندرې يې په لوېديځ ساز يا ټنګټکور کې ويلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي)

نوموړی بڼه ټنګټکور د اسلامي ارشادات د نعتونه و يونکو له لورې او د صوفيانو او قوالي سبک شاعرانو له لورې منځ ته راغلی دی، چې په اوس، اوس خپل لورې څوکې ته رسېدلی هم دی.

د نوموړي سبک سکالو د الله العظيم ستاينه، توحيد او رسالت يادونه، په اسلام تر قيامته ودرېدنه، په نېغه لاره تر اورستی سا تلنې، د محمد رسول الله حبيب الله ستاينه او د څلورو ملګرو يادونه او ستاينه يې کوي. د نوموړي سبک ځيني پېيلې تر لسو پېره يا ساعته پورې اوږدېږي، ۳ څخه تر ۱۰ پورې يې مل سندربول په ګډه ملتيا کوي، د نوموړي ساز او اوز يا مذهبي ټنګټکور په درې بڼه سبکونه لري، لکه د چشتيه سبک، روضه يي (مناره يي) سبک او نوايي سبک دی. د نعتونو، دوه ييزو، بوللو او ستاينو پېيلو ټنګټکور اوډون (کمپوز) له پخواني پېر څخه شتون لري.

په ځيني پېر کې نعتونه و يونکي ځيني لهجې او په کې ډېره وي او يا يې ترې لرې کوي. چې سرغندوی نعتونه و يونکی په پلازمېنه کابل کې او د افغانستان په ملي راډيو تلويزيون کې سيد فخر الدين اغا دی.

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي)

نوی سبک دی چې ډېر اورېدونکي لري، نومړی سبک د افغانستان راډيو او تلويزيون د بنسټ ايښودلو پېر کې په ۱۲۹۹ لېږدي (۱۹۲۱ زېږدي) کې زو کړه شو، نوموړی ټنګټکور د لويديځ ساز او اواز توکو او اسبابو ټاټوبي ته له راوړلو ورسته ډېر دود وموند، په لويه کې له ۱۳۱۸ لېږدي (۱۹۴۰ زېږدي) څخه ورسته ځوانی ته ورسېده، د ټاټوبي په ملي راډيو تلويزيون کې نوموړي سندرغاړي په اماتور (مينه ناك، له مينې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډك، سويي مسلكي، عدم كسبي، غير حرفه اي) باندې پېژني او نوموړی سبک په اماتوري (مينه ناك، له مينې ډك) باندې پېژندل کيږي.

چې تر ټولو سرغندوی او سرلاری يې احمد ظاهر دی، ورپه سې احمد ولي، اوستاد پينده محمد منګل، ظاهر هويدا، اوستاد زلاند، اوستاد داود وزيري، محمد صاديق فطرت (پټ نوم , مستعار نوم ، يي ,, ناشناس ،،)، اوستاده مېرمن مهوش، مېرمن پرستو، مېرمن قمرګله، مېرمن بختزمېنه، مېرمن زرڅانګه، مېرمن ژيلا، مېرمن ښنا پېرۍ نغمه، عارف کيهان، رحيم مهر يار، طاهر شباب، جواد غازيار، اوستاد زاخېل، اوستاد مددي، شادکام، فريد، مېرمن وجيهه رستګار، فرهاد دريا، احسان امان، صديق شباب، طاهر شباب، لطيف ننګرهاری، احمد ولي او داسي په سي نور دي، چې د افغانستان پيلنۍ پاپ سندر غاړې اغلي مېرمن پروين او دوېيمه يې ازاده دي، دربيمه يې ښاپېرۍ نغمه ده.

5 .5 ختيځه ټنګټکور (زوړ ټنګټکور، کلاسيک ساز او اواز يا کلاسيکه موسيقي)

نومړي ټنګټکور د دري غزل او تراني په بڼه او هندي راګ (نر) يا راګني (ښځه) ويل کيږي، د ټاټوبي سرغندوی سندر غاړی د کلاسيک ټنګټکور اوستاد محمد حسين سر اهنګ دی، ورپه سې اوستاد قاسم، اوستاد اولمير، رحيم بخش، اوستاد مهوش، چې د ډېريو افغانانو ورسره مينه ده او لېوال يې دي.

په ختيځه ټنګټکور کې څو سوه ځايونه ځای لري، هر ځای (مقام) يې يوه يا څوداني راګ او راګنۍ لري، ځينې له نوموړو راګونو څخه بې مانا پېيلي دي، په يوه راګ کې ټول اوازونه او غږونه چې سندرغاړی او باسي ډېر په منظم بڼه او زړه راښکونکي وي. کوښنۍ برخې يا پرزې چې اوازيان وايې په ټولو ټنګټکور اوډونونو (کمپوزنو) کې ځانمنۍ ځای نيسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1.5.5 ځای:

[مقام، ترانګتوک، خوږه نغمه، غاړه (لکه لغمانی، پکتیایي غرنۍ او تیرایي)، اهنګ]:

په لوېديځ ساز کې د میلوډي (Melody) په نوم باندې يادېږي. منظم او خواږه اوزونه د پیانو له ۱۲ پنځي (طبیعي) پردو او د ارمونيې (هارمونیه، باجې) له ۵ پېنځو پردو څخه را وځي.

2.5.5 لغمانی راګ:

غږول له لوړ څخه د ځوړ په لور یا بم څخه زیل په لور.

راګ دی : لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لـــــله- لـــــله ـ له.

La- Lha- La - La - Lha- La - Lha - LhaLa- LahLha- LahLha -) (Lha.

له لرغون پېر څخه لغمانی راګ په لرغون ټنګټکور کې شتون لري، د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پاینۍ مسرې په کچه يې د څپو ګڼه ده، د زورنې یا خج يې په څلورمه، اتمه او او دولسمه څپه دی، او په پاینۍ څپه کې يې ترنګټوک په ځوړ دی. د ټنګټکور په هره اله کې چې نوموړی راګ پوښ کړې، خوږ د مستۍ ساز زو کړه کوي. په بله مانا چې رباب په لغماني راګ غوره سر برابر وي، همداسې، ډول، سرنۍ، او هرمونیه. په هر کچه چې ډېر مزل په نومړو الو کې و وهې په همغه اندازه غوره خوږ ساز برابر وي. او پېيلې په کې په پیاوړي سور کې ځای پرځای کېږي.

بل لورې ته یو لرغون افسانوي او تاریخي نکل دی، چې د لغماني او شیطان سره د سفر پلې مزل و له کابل لغمان ته تللو، دواړو سره و ویل چې دواړه به په دې سره روغې ته راشو، چې ته خپلې سندرې و وايه زه به دې په اوږو وړم تر هغو چې دې سندرې خلاصې شي، بیا به زه خپلې سندرې وايم تر هغو چې زما سندرې خلصې شي په اوږو به مې وړې، دواړو سره ومنله، لومړی وار شیطان واخستو او د لغماني په اوږه سپور شوي ښې ډېرې سندرې يې و ویلې لږ مزل يې کړی و خلاص شو، نه شیطان يې له اوږې کوز شو او لغمانی يې په اوږه سپور شو همدا لغمانی راګ: لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لـــــله- لـــــله – يي ورته شرو کړه، وار، وار يې تکرارې وايه، چې بادېښ ته ورسیده، ور ته يې و ویلې سندره دې خلاصه نه شو، لغماني ورته و ویل تر اوسه خو يې دا سروکی نه دی خلاص شوی، زغم کوه، نو هغه ترې ځان ترای تم کړه د مهترلام د شیطان تمځي غونډۍ کې. چې شیطان ګمک غونډۍ هم ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .5 .3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام):

سا ـ ني ـ ده ـ پا ـ ما ـ ګا ـ ري ـ سا ,, Sa-Ni-Dha-Pa-Ma-Ga-Re-Sa ټول نر دي، ياني له سا نه تر سا (Sa تر Sa) پورې سپېنې پردې دي.

5 .5 .4 سبټاک (Saptak):

د ۱۲ اوازونو يا غږونو مجموعه ده، له بم سا (ډو، Do) سا لوړ ښخه نېولې تر سا (ډو، Do) ځوړ پورې، په ارمونيه کې درې سبټاک شتون لري، او په پيانو کې له ۶ـ ۷ پورې سبټاک شتون لري.

5 .5 .5 ,, جيجيونتی:

د موسيقي د کماچ ټاټ يو راګ دی، رکهب يې بادي دی په دوو ګندهارو(کومل ، تيور) او دوو نکهار وويل کيږي، ارو، امرو.

5 .5 .6 ارو:

غږول له لوړ ښخه د ځوړ په لور يا بم ښخه زيل په لور.

ارو راګ دی : سا- ده- ده- ګي- ده- ما- نا- ده- په- ده- ګي- ما- پا- ني- سا. (-Sa
(Dha- Dha- Gi - Dha- Ma- Na- Dha- Pa- Dha- Gi- Ma - Pa- Ni-Sa

5 .5 .7 امرو:

غږول له ځوړ ښخه د لوړ په لور، يا له زيل ښخه د بم صوت يا غږ يا د غور اواز په لور.

امرو راګ دی: سا- نا- ده- پا- ما- ري- ګا- ده – ني- سا- ني- سا- ري- ګا- دي- سا
(Sa-Na-Dha-Pa-Ma- Re- Ga- Dha- Ni- Sa - Ni- Sa-Re-Ga-Di-Sa) ‹‹(
صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۷۶، ۳۸۹ او ۳۹۰ چوپړی)

5 .5 .8 راګ يا رګ (Raga):

په يوه ځای يا مقام يا ترنګتوک کې د غږونو د ښېرو کيلي (کونجي، چابي) ته ويل کيږي، په ټوله کې راګونه په لاندې بڼه وېشل کيږي، بيروي، ګولا بيروي، کستوري، پاړي، کليان، همن کليان، بيوپلاسي، اساوري، بهرامي، بهلاول، سرنګ، تلنګ، ګنداره او نېشاپوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. په يوه ځای يا مقام کې موږ کولی شو چې په ميلياردونو کمپوزونه جوړ کړو خو په ختيځه ټنګټکور يا کلاسيکه هندي موسيقي کې هر مقام ځانته يوه راګ او ځوداني راګني لري.

يوه سندرغاړی چې وغواړي غوره سندره و وايي او په ټنګټکور غوره پوی شي له ټولو نه وړاندې ورته اړينه ده چې د هر ځای راګونه ښه برابر او ډولي په تال او نرمۍ سره و وايي، د ارو او امرو باندې غوره تراڼ کولی وشي چې له يوې ټيټې پردې څخه د لوړې پردې په لور او له لوړې پردې څخه ټيټې پردې په لور په کومه ښه لاړ شي، په رښتښ کې راګ هغه کيلی ده چې يو سندرغاړی پوګړی او خوږ غږی کوي.

دانو له دې سره توپير لري چې د راګونو د ويلو په پير کې د انسانانو په تن باندې تاثير کوي.

د ښېلګي په ښه بيروي راګ، پاړي او کاستوري د ورځې د ودونو او ناستو کې ويل کيږي، او اساوري راګ د شپې له ۲ بجو ورسته ويل کيږي، راګونه په فصلونو، د اوريدونکو د عمر په کچې، او د هغوی د ډول اورېدونکو تر يوه ټاکلي واټن پورې اړه لري، د پسرلي، دوبي، مني، ژمي، الوتلو، کېناستلو، تللو، تراڼ، برېد، تراک، حملې، جرګې، تړې، پرېکړې، ورم، لارښوني، ځغاستې، سياليو، رهبرۍ، بيدارولو، خوبولو، هوساينې، ارامولو، سهار، غرمه، ماذيګر، ماښام، نيمې شپې سازونه تر خپل منځ توپير لري.

ډېری ايراني او عربي کمپوزونه چې سرې اند او وند کوي د انسانانو له فريادونو، زګېرويو، کړېکو او ژړا څرګندول سپېنې ته راوباسي په اساوري او بهال بهلاول راګونو باندې روغې کړې وي، نوموړي راګونه يوازې او يوازې په شپه کې ويل کيږي.

5. 5. 9 پرزه:

د راګ او يوه کمپوز په منځ کې ښوونې ته پرزه وايي.

5. 5. 10 تال (Tala):

د دوې ګړيو يا طبلې وهل په برياالی ښه چې له ترنګتوک (اهنګ اواز) سره موازې وي او اورېدونکي ارامه وساتي ورته تال وايي، که چېرې دوې ګړيووالا يا ډولچي او يا نغارو والا د وهلو په دوران کې غلت شي د بې تال (بې لهي) باندې ياديږي. په ټاټوبي کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر تالونه دي او ترې ګڼنې اخستل کېږي په دې بڼه دي: ۱۶ تين تاله، ۵ ګېده ماتره ، ۷ دادره ماتره ، ګست تاله ماتره او يوه تاله بڼه شتون لري.

هر يو تال يوه لا ياني پنځي (طبيعي) دوې لا يا تېز حالت لري. يوه تال څوبنې يا ماترې لري، په دې اخېر پېر کې وګړو درې لا او يوه تال وپېژنده چې ډېر ګړندی او تېز منده لري.

5 .5 11 ماتره (Metre):

د تال هر وهل (ضربه، ډب) ته يوه ماتره وايي.

5 .5 12 ټيور يا ټيورا (Tivra):

د هندوستان د ټنګټکور په پښوويه کې شتون لري، چې پېنځم سورونه ترې کموي، Sol يا Pa او پيلنی Sa يا Do د نيم سوري ربښت ګڼي، يا د نيم سوری ربښت دی. په همدې ستېه له ټولو ۱۲ سرونو څخه په يوه سيټاک يا اوکټيو (Octave) کې پېنځه سوره ټيورا (Tivra) درانه يا ثقيل دي او پېنځه نور سورونه کومل (Komal) يا نرم يا خفيف دي او دوه پاتې سورونه يا نوټ خپلواک دي. بل لورې ته په لويديځه ټنګټکور کې په دې بڼه شتون نه لري.

5 .5 13 سور يا سوارا (Swara):

سم برابر يا منظم ويلو ته چې په زړه پورې وي ورته سوارا يا سور وايي. ياني که کوم سندرغاړی چې تال نه شي د ساز سره برابر او ورته وغږول شي او غږ روغ او منظم وباسي ورته سور ويل کېږي.

5 .5 14 لی يا لهی:

سندر غاړی چې د دوبګړيو په تال يا (د طبلې، ډول او ډرم) او يا د نغارې په تال روغ، منظم او مساوي و وايي په لی (لهي) سندرغاړی ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسایل، اسباب)

د افغانستان ملي ساز د رباب غږ دی، چې له تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونو له بنې څخه دی، لند لاستی لري، چې په ګوتو او یا په شړانګوشته، پترې یا کمانه باندې وهل کېږي، چې د زهي سازونو له ډلې څخه نور اسباب هم شتون لري لکه اوږده لاستي لرونکي تنبور، دوې تاره، درې تاره، دمبوره، او په پرتو بڼه الې يې چې زهي ساز کوي سرنده، غجکه او بېنجو دي. ,, تنبور، دوتار، د ننګرهار رباب، ۱۴ سبمه هراتي یوازې او یوازې هغه سازونه دي چې ننه ني افغانستان پورې اړه لري. د افغانستان اصلي سازونه په لاندې بڼه دي: ،، د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۰۷ چوپړی)، (عبدالوهاب، لیږدی، چوپړی)، (لویس ډوپري، ۲۰۰۲ زیږدی، چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

1 .6 تاري (نيغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه:

1 .1 .6 رباب :

له ډېرو پخوانيو تاري سازونو له ډلې څخه دی چې لپندی بڼه شتون لري، او افغانستان د ټنګټکور لرغوني سرغندوي اله ده، نوموړی ساز له عود (بربط) څخه پاتې دی، د څېړی، شهوې، غوځ او توت له لرګي څخه جوړېږي، کوشنی غاړه لري، او په لاندې برخه کې يې نس (کاسه) ده چې د څېرلي، اوزې، پسه او يا د مرغومي او کبلی پوستکي باندې پوخل شوی دی، لنډ رباب ۹۲ سانتي متره اوږدوالی لري چې ټول ټال ۲۱ تارونه لري، رباب څوارلس پردې لري او درې ميلوډي تارونه، او څو داني د بم تارونه لري، او څوداني د مرسته کوونکي د غبرېزه تارونه (سمپاتيک يا خپل سره اواز وېستنه) لري. سيمپاتيک تارونه غږ او کرېکه د غږونو ورکوي (لکه چې په نس کې يې دننه کومه کوټه د ژغهاري شتون لری چې خوږ غږ په خپل سر خپروي).

د نوموړي الې د وهلو چل په دې بڼه دی چې وهونکی نس يې د درې څنډې په بڼه باندې دی چې د لاس او ګوتو په حرکت سره په تارونو باندې له بره څخه لاندې لوری ته وهل کيږي، او بل لاس چې غاړه يې پرې نيولې ده، د نس له پاسه چې کوم پوستکی دی يو وهونکي غږ د ساز توليد وي.

ترټولو کوشني او لنډ تارونه چې د رباب په اړخ يا بغل کې شتون لري، ورته مرستندويه تارونه د ساز هم وايو چې د سيني له پاره يې چې وتلي ځای دی (په اړخ لور کې پورته لورې د ساز کې شتون لري) تو شوی دی، چې ځان ته په ځانمني بڼه ووهل شي، په نومړي کرنلار نوموړي سيمونه د بم غږ توليد وي، چې په ځانګړې پېر کې يې غږولو ته الوتني او الوتلو (پرنده کاري) باندې هم يادوي، چې په دې بڼه وهلو سره ربابي ترلي او خوا پرخوا بېلا بېل ريتمونه توليد وي، څېړني دا سپيني ته را اوباسي چې نوموړي ځانګړي هندسي ډولونه او ډيزاينونه ګډې اړيکي سره لري، او تر ډېره پورې د اسلامي هنر پورې اړه لري، په لوی کور يا ټاټوبي کې درې بڼه ربابونه شتون لري، پيلنی بڼه يې د بم رباب په نوم سرغندوي ده چې لوی رباب هم ورته وايي، دوېيمه بڼه يې منځنی رباب دی او پاينی يې کوشنی رباب يا زېرچه دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (جان بيلي، ۱۳۷۳ لېږدی، ۱۰ چوپړی)، (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۰۷ څخه تر ۱۰۷چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱:- د رباب انځور (# ۱ انځور)

۲:- رباب د ښاپ، ځنډی او نس انځور (# ۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:- د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځی زده کړیالې فضیله ضمیر انځور (# ۳ انځور)

۴:- د کابل سرینا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته یې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته یې تبله چې له تبله سره انځور (# ۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2 .1 .6 تنبور:

یوه له زهي (ارشه يي، نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ) سازونو له بڼې څخه دی چې لرګی یې د توت له ونې څخه جوړیږي، چې اوږد والی یې ۱،۲ یوه عشاریه دوې متره دی، تنبور دوې اصلي او ۱۵ فرعي تارونه (سیمونه) لري، چې ۲۷ اووه وېشت پردې لري، تارونه یې د لاستي له پورتنی برخې او له ګېډې (نس، کاسې، خېټې) څخه یې تېر شوي دي، چې د لاس د ګوتو په وهلو سره خپل غږ یا اواز اوباسي او د ټاټوبي په ډېرو سېمو کې یې له اواز څخه ګټنې اخستل کیږي. د لیکوال ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۵:- د تنبور انځور (# ۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶:- کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور (# ۶ انځور)

۷:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.1.6 چنګ:

یو کوشنی اوسپنېزه ساز دی چې د مخکښني غاښونو نېولو باندې نبول کېږي چې په یوه لاس باندې یې ټینګ نېولې وي او د بل لاس ګوتو په ژی وهلو سره خپل غږ یا اواز اوباسي. په همغه پېر کې اړین باید سا و وېستل شي، د دې له پاره چې د اوازونو کنټرول او څارنه د اواز زیر او بم یا څوړ او لوړ د چنګ د خولې په هواوېچه کېږي چې په دوامداره توږه له خولې څخه راوځي، په لویه کې لېوالې انجونې او زلمي او مسلکي هنرمندان (حرفه یي هنرمندان) یې د افغانستان شمال او سویل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي. د لیکوال ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۳۲چوپړی)

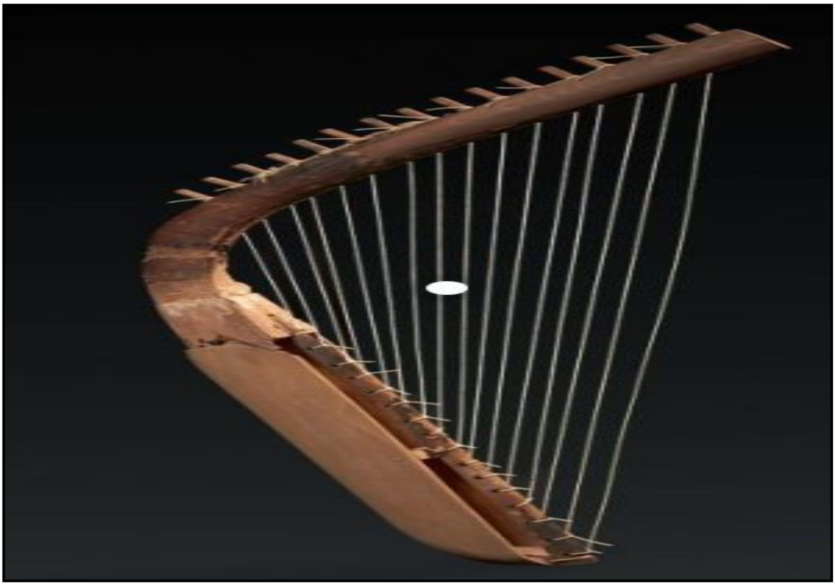

۸:- د چنګ انځور (# ۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4.1.6 څلور تاره:

په کومه بڼه چې له تاري اسبابو يادونه و شوه لکه تنبور او رباب چې څلور او يا ډېر تارونه لري ترې يادونه شوي، په ټوله مانا هره يوه غوټه د څلورو تارونو او څلوره تاره ځانته يو ستاين لري او يوه ساز يې ګڼو، هره اله چې څلور تاره ولري کولى شو چې پر څلور تاره يې ونومه وو، نوموړى ساز چې له خپل غږ څخه يې چې لري له نورو ټولو وسايلو سره چې وګړني ټنګټوکور د افغانستان کې شتون لري سره بېلوالى د خپل لري، په تار او څلورتاره او شپږ تاره سره شتون لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدى، ۱۲۸چوپړى)

۹:- د څلور تاره انځور (# ۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5.1.6 دمبوره:

سرغندوي اله د افغانستان د ساز ده چې په تاري بڼه شتون لري او دوې ليلوني يا نايلوني تارونه لري. نوموړ ساز (اوسپنېز تاره، پرته له سيمي تاره) وي، له دوې برخو څخه جوړه شوي وي، لاستی يې (ستونی) او ګېډه يې (کاسه، خېټه ،نس) چې د اوازونو د زورنې له پاره جوړ شوي دي، نومړی ساز او ګوټکونه يې د توت له لرګي څخه جوړ شوي دي، د کاسې پرمخ څو دانې سوري دي چې د اوازونو يا ساز ترې راوځي د درې څنډې په بڼه يا يوه څنډي په بڼه سوري کيږي. اوږدوالی يې ۷۰ سانتي مترو څخه تر ۱۰۰ سانتي مترو پوري دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۰ :- د دمبورې انځورونه (# ۱۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6.1.6 دوې تاره:

یوه تاري ساز دی چې د توت له لرګي څخه جوړيږي، ۱۲۰ يوسلو شل سانتي، يا يوه مېتر او شل سانتي اوږدوالی لري، د لاس ګوتو نوکانو باندې وهل کيږي، په پيلنيو پېر کې نوموړي تارونه د څېرلي، اوزې، پسه او يا د مرغومي او کبلۍ له کلمو يې جوړ وو، چې د پېر په تېرېدو سره ورسته، ورسته يې لړ بدلون و موند چې اوس يوه اصلي ، ۱۳ فرعي تارونه لري او ۱۹ پردې لري، چې د افغانستان شمال او سويل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي چې په هراتۍ دوې تاره، ترکمنۍ دوې تاره، ازبېکۍ دوې تاره باندې سرغندوي دي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۲۱او ۱۲۲چوپړی)

۱۱:- د دوې تاره انځور (# ۱۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.1.6 غجکه، چېغکه یا رېچکه:

له تاره جوړه په پره تو بڼه ده چې د ایراني لنډی بڼه یا کمانچه سره ورته والی لري، چې دوې تاره د سیم یا د لومي لري، او لاستی یې استوانه یې دی، او د سر برخه کې یې دوې پېچې بڼه لرګین میخونه ځای پرځای شوي دي، کاسه یې یا نس یې ګرد دی او د توت او شهوې لرګي ځخه جوړېږي چې د اوزې په پوستکي باندې پوخل شوي وي. لاستی یې بیا د چینار له لرګي ځخه جوړېږي، د غجکې د غږولو له پاره باید غجکه په ولاړې ودرول شي یا عمودي او په لاستي (ارشه) باندې وهل کیږي، په ټوله کې د غجکې اوږدوالی ۸۷ سانتي متره وي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (لویس دوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبوني یا افنډیکس اي چوپړی)

۱۲:- د غجکې، چېغکې یا رېچکې انځور (# ۱۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳:- امین غجکماری چېغکه یا رېچکه یې له مومن غوړیو له ټیم څخه جوړ کړې او وهې یې او کاکړی غاړې ورسره وایې له څو تنو مجاهدینو ملګرو سره یې انځور (# ۱۳ انځور)

۱۴:- د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښې لورې ته یې په دیوال ننګرهاری لنډي رباب ودرولی او کیڼ لاسته یې په دیوال بدخشانی دمبوره ودرولې انځور یې لیکوال پرې کړی (# ۱۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.1.6 سرېنده:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، او نس يې د اوزې په پوستکي باندې پوخل کيږي، اوږدوالی يې ۶۵ سانتي متره وي، په لاستي يا کوشنۍ ليندۍ باندې غږول کيږي، درې اصلي تارونه لري او ۱۷ فرعي تارونه لري چې ټول شل تاره اوسپنيز يا مساله يې تارونو لري، سرېنده پردې نه لري، د ټاټوبي په سويل ختيځه سيمه کې ډېره غږول کيږي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۲چوپړی)

۱۵:- د سرېندې يا څرېندې ډولونو انځور (# ۱۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ :- د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې رنګړی (تولۍ) ابخښي دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ابخښی دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور (# ۱۶ انځور)

۱۷ :- د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور (# ۱۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

9.1.6 سرنی:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د نورستان وامای سېمې پورې اړه لري، د غېږورکونکي نس يې د چنګ په بڼه دی، چې د توت، څېړی، شهوې له لرګي څخه جوړيږي، او نس يې د اوزې، کبلی، څېرلي يا مږ په پوستکي باندې پوخل کيږي، او د الي سر يې تور غوځاني (قهويي) رنګ لري، د نومورې الي سورې يوه دانه يوه دانه او درې کونجي دي. غاړه (لاستی) او د سر ميخ يې لرګين پيچ په بڼه دی، دواړه اړخه يې همغه لرګی دی، چې نس يې ترې جوړ شوی دی چې توګلی يې دی منځ يې، دوې تارونه يې سره تو کړل شوي دي، د سر په برخه کې د دوې وو لرګين پيچي ګوټکونو په بڼه کلک شوي دي، نومورې تارونه چې په اصل کې لوړ تارونه دي چې په دوې برخو وېشل شوي دي، د ساز له ستونې څخه چې ۱،۵ يوه عشاريه پينځه سانتي ځای لري تېرېږي، د نومورې ساز د غړولو له پاره په ولاړه باندې ودرول کيږي او او د ګسمتي ګوتو په نوکانو باندې وهل کيږي او ضربه پرې راځي. د سرني اوږدوالی يې ۵۹ سانتي متره او لوړوالی يې ۱۰ سانتي متره دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنديکس اي چوپړی)

۱۸:- سرنی د نورستان وامای سېمې پورې اړه لري، د سرنی انځور (# ۱۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 10 شپږتاره:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، لس تاره (سيمه)، ۴ تاره يې شريکه او ۶ تاره يې مرستندويه تارونه دي، له دوې برخو څخه جوړ شوی دی، يوه برخه يې نس چې د توت لرګي څخه جوړيږي او دوبيمه برخه يې لاستی دی چې د چينار له لرګي څخه جوړيږي، د نس پرمخ يې د اوزې پوستکی کش کيږي، نومړی ساز د وهونکي (مضراب، زخمه) په ضربه باندې وهل کيږي، د يوه نارمال شپږ تاره اوږدوالی ۷۵ سانتي متره وي.

۱۹:- د شپږتاره انځور (# ۱۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 11 بینجو:

بينجو له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، له هندې اله ده چاپانۍ يې هم ګڼو له ۱۰۰ کلونو څخه په لغمان کې ترې څوانان په ښادیو او ناستو کې ګټنې اخلې، د دې سېمې ترکاڼانو به د توت لرګي، شوي لرګي، مزي او نکلي تارونو او ښنو څخه رغولي، په مزراب سره غږول کیږي د بینجوماري ګوتې تارونو او فریتونو ته لاس نه ورکوي، او دا عمل د بټونو يا ګوتو او فلزي تيغونو سره ترسره کيږي. بينجو اوږد جيوميتريک غږ بکس لري، د کمې ژورې سره، په کې د لرګيو تخته شتون لري، په دې تخته کې والټ نصب شوی. دا آله chords 6 ،chords 6 او 3 لړځېدنې لري. د بينجو دوه اصلي تارونه، يعنې دريم او څلورم تارونه، د اصلي فريټبورډ څخه تيريږي. نور دوې لړځېدنې په لومړي او شپږم وروستني chords پورې اړه لري، دويمه او پنځمه chords لړځېدنې نه لري. د بينجو فلزي پردې يوازې دريم او څلورم تار لمس کوي، پاتې تارونه په آزاده توګه کارول کيږي. د وسيلې په تخته کې د لرګيو يوه اوږده ټوټه د پردې او اصلي لړځېدنې له پاره د اډې په توګه شتون لري، په دې بيس کې، چې د بينجو لاستي دی، پردې د پتلي فلزي تيغونو په شکل کې ايښودل شوي. د ريزونټينګ بکس کې د لرګيو ساتونکی هم شتون لري چې لاندې يې تنی يا ګوتې نصب شوي. د هر رنځ له پاره يو ګوتې شتون لري چې د بينجوماري د چپ لاس ګوتې ورسره اړيکه لري. د لوبغاړي کيڼ لاس لاندې د بټونو ځای د پيانو ښټو ځای ته ورته دی.

د بينجو پرده د ثابتو فلزي پټريو يا پردې په نصبولو سره د تيمبورين کروميټ غږونه جوړ وي. نږدې معاينه ښيي چې د پردې په نصبولو کې د دقيقيت نشتوالي يا د موسيقۍ د لاسوهنې له امله، د دې وسيلې لخوا توليد شوي غږونه اکثرا د تيمبورين د کروماتيک پيچ وقفو سره په بشپړه توګه ورته والی نه لري. بينجو د نرم پلاستيک څخه جوړ شوي مالټ سره وهل کيږي، ترڅو مالټ تقريبا د ټولو تارونو سره په تماس کې وي. د بينجو د ځانګړي جوړښت له امله، دا وسيله د ښي لاس فعاليت پراخه تخنيکونه نه لري. په دې آله کې د ښي لاس تر ټولو مهم تخنيکونه موزاراب، موزاراب شا، رز او دوراب دي. د کيڼ لاس ټولې پنځه ګوتې د بينجو د ټنيو يا ګوتو د نيولو له پاره کارول کيږي.

نن ورځ، د ټاټوبي سر غندوی بينجوماری طاووس د ملاجان ملاګي وراره او اېنځری اوستاد په ټولو سيمو کې، په ځانګړې توګه په ښارونو کې، بينجو د الېنکار د موسيقۍ په مختلفو نمونو کې کارول کيږي، په ځانګړې توګه په لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصری سندرو په ترسره کولو کې. بينجو په ټاټوبي کې د نورو عامو سازونو تر څنګ د ټاټوبي موسيقۍ په ډلو کې غږول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:- د بینجو انځور (# ۲۰ انځور)

۲۱:- لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شیبې له بینجو، منګي او چیلمچي سره انځور (# ۲۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 12 واج (وونز):

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د لغمان درو او په نورستان کې پیدا کیږي، د لینډۍ په بڼه ډول لري، له چنګ سر نږدې والی لري، له څلورو کلمه یې تارونو لري، او په ورینه ټوکر باندې چې د لرګینه لندۍ باندې ټینګ ټړي، او نړ غوځاني یا قهوي رنګ لري، د دې له پاره چې غوره انګ ولري، لندۍ یې په منځ د نس کې په دوو برخو وېشلې ده د اېنګلېسي 8 عدد په ډول، لندۍ په دوو ځاینو کې د حیواناتو په پوستکي په مزو باندې یې د نس له پاسه ټینګوي، پورتنۍ برخه د نس د اوزې په پوستکي باندې پوځل کیږي چې اواز یا غږ له تارونو څخه لاندېنۍ نس ته ولېږدوي، د واج غږ (Tuning) او درې مزله انګ (Tritone) دی: CDEF (د لويي ډوپري له خولې).

د واج اوږدوالی ۴۷ سانتي متره وي، لوړوالی یې ۳۵ سانتي متره وي، وهونکی لینډۍ یې هم له ورته لرګي څخه جوړ وي، او وهونکي لینډۍ په ټړل شوي کولمه باندې په ساز اوړي. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (لویس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی یا افنډیکس اي چوپړی)

۲۲:- د واج (وونز) انځور (# ۲۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

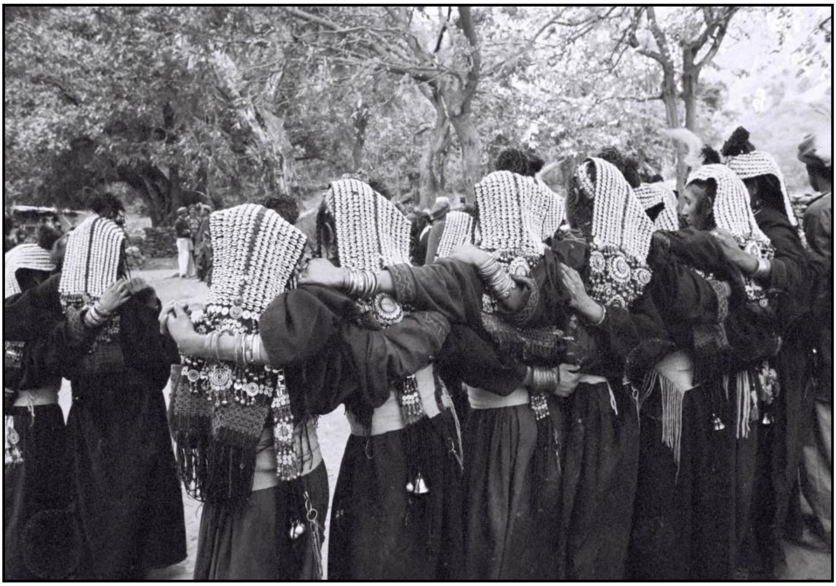

۲۳:- کانتیوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پیرو مرنډي، ایټالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څپره، د نڅا تیارول ،، (پیرو مرنډي، ۱۹۶۸ زیږدی، ۱۴۱ چوپړی) (# ۲۳ انځور)

۲۴:- نورستانیانو د ګډې نڅا انځور (# ۲۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه)

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورنای):

د پوکي سازونه دي، او د هندي شمابه په بڼه دی، د شهوې له لرګي څخه جوړېږي، د سورني اوږدوالی ۴۰ سانتي متره وي، ژبی لري چې له کړکي څخه جوړ شوی وي، سورنی اووه سوري لري، یوازېنی لرغونی ساز دی چې په ټول ټاټوبي کې یوازې د فني هنرمندانو یا کسبګرو(نایئو، خلیفګانو چې د هر ټبر او قوم دي، ځانته یې خپله کسب او پیشه ګرځولې وي) له لوري غږول کېږي، او ډېری له ډول سره ګډ وهل کېږي، نوموړي ساز نه په ټول افغانستان کې بلکې په ایران او ترکي هېواد ته یې هم لاره ومندله، سورني والا او ډول والا یا سورنیچي او ډولچي په لویه کې په ودونو کې، تړو کې، انشر، سیالیو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وپشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو میلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او تولګټه ودانیو په رسی پرې کونه او بنسټ ایښودني، لوړ پوړو ودانیو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهیو او د اوبو ویالو په کېندلو په بشپړولو او پتې بیاتې کولو په دوران کې غږول کېږي.

ډولچیان او سورنیچیان د یوه ټبر پورې اړه نه لري، د دوی جوړه د ټاټوبي په هره سیمه کې مندل کېږي، یواځینی توپیر چې د ډولچیانو او سورنیچیانو له نورو هنرمندانو د ټنګټکور سره لري هغه په دې کې دی چې په ټولو اسانتیاوو د ټنګټکور کې لېواله او فني کسان وموميْ، یوازې ډولچیانو او سورنیچیانو دي چې فني یا حرفه یې نه دي بلکې د یو میراث په بڼه له لرغون پېره ورته د کسب په بڼه پاتې دی. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۳چوپړی)

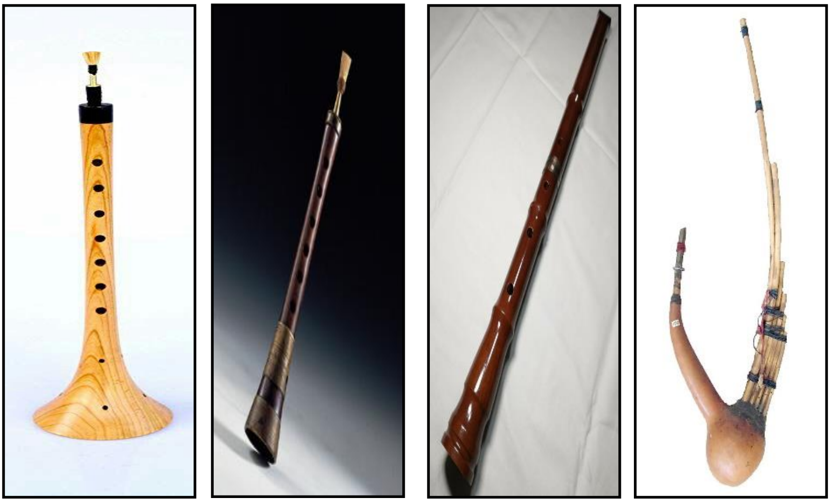

۲۵:- د دبه نی (دبني سورنی) یا د سرني ډولونو انځور (# ۲۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:- د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنيچي او ډولچي سره.
(# ۲۶ انځور)

۲۷:- سورنی (سورنا، سورنای) شريف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور (# ۲۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.2.6 رنګړی (تولی، توله، غوږګه، کړکی یا نی)

د ټاټوبي لرغونې د ټنګټکور اله ده، چې له پېړيو پېړيو را په دېخوا په بېلا بېلو بڼه جوړه شوي ده او په ټاټوبي کې هم لرغونې پېښليک لري، په کومه بڼه يې چې نوم دی، ترې ښکاره ده چې له کړکي یا غوږګې څخه جوړېږي، او په بېلابېلو اوږدوالي موندل کېږي، عربانو هم په ورته بڼه د پوکي ساز در لوده چې د تولی په ډول و دوی ورته قصابه ويل، او نیمګړی ساز يې درلوده چې ورسته يې خپل ځای کړکي ته پرېښوده، تولی تر ټولو پنځي ساز د انسان دی، چې ورته د شپون غږ هم وايي، اروپايانو نومړی ساز بشپړ کړه او په بله بڼه يې واړوه چې ورته فلوت وايي، چې د لرګینو الو په منځ تر ټول غوره غږ ښکونکی دی، تولی په ټول ټاټوبي کې دود و، په ځانګړي بڼه په شپنو کې چې کله به يې د اسونو، پسونو، اوښانو، څېرليو، غواګانو ګلې پېولې نو د خپل وخت د تېرولو، مشغولتیا او لېوالتیا پوره کولو له پاره به يې تولی غږولې. له همدې اړخه په لوی کور کې ورته د شپنو تولی (د شپنو رنګړی،د شپنو غوږګی، کړکی، نی، پوپک یا د ولې له لښتې د ډنډر او باسې او يوازې پوټکی يې غږ لېږدوي) وايي. اوسپنيزې، د ژېړو او ښکرو هم جوړېدلې، پېړی، پېړی وړاندې پېر کې په هرات ښار کې چې د ایران، هند او ترکي پلازمېنه وه د ټنګټکور بله اله چې تونت نومېدله په ښار کې پېرودلې او پلورل کېدلې چې د کب په ډول وې او تور رنګ يې درلوده ډېری زلمیانو او نویو زلمیانو به غږولې. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۲۸:- د رنګړی (تولی، توله،غوږګه، کړکی یا نی) ډولونو انځور (# ۲۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹ :- نورستانی ښځې د رنګړی (تولی) غږولو انځور (# ۲۹ انځور)

۳۰ :- جانان غزنيچي عابد د تولی غږولو انځور (# ۳۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.2.6 ارمونیه، هارمونیه یا باجه:

بادي (هوايي، پوکي، وږمه يي، ببوزي) ساز دی، غږيز نلونو دي چي له پيانو سره ورته والي لري، د پردو يا ببوزو په خورولو سره په لاس باندې په بټنو باندې زورنه راولې او بټنې يې اوز وركوي، د ارمونيې او اورت ترمنځ بېلوالی پر دې کې دی چې په باجه کې د هواويچي زورنه جريان پورته لورې ته كوي او په اورت كې د هواويچي زورني جريان كوز لورې ته كوي. په لويه كې نوموړی ساز په ولاړه وهل کيږي، او بله بڼه يې هم شتون لري چې په غاړه کې اچول کيږي، د ځانګړي تسمې يا پټۍ په مرسته، نوموړي وسايل پرې او ببوزي (پکي) هم لري چې ورته اکارديون وايي. لکه څنګه چې په افغانستان، هندستان او پاکستان کې ټنګټکور په كلاسيكو ناستو کې او وګړني غونډو کې په غولي باندې سر ته رسوي، هندوانو وکړی شو چې د همدې ساز په سټه لويديځ ساز هم ورغوي او کشف کړي او په ناسته پرې په نوموړي ساز کړ شي، ارمونيه يې پرې نوم کېښوده، چې په اصل کې لويديځ ساز دی، هغه سازيان چې پر ولاړه ارموينه وهي دواړو اړخوته يې تناب ترې يا پټۍ او هغه په غاړه او اوږه کې ځوړندوي او بيا يې غږ وي، د ارمونيې غږول په كلاسيک ټنګټکور ډېلو کې دود وو، ډيريو سندرغاړو چې اماتور(شوقي، لېوال يا مينه ناک) او فني وو نومړي غږول او نومړی ساز به يې په رښتن بڼه غږو. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۱چوپړی)

۳۱:- د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور (# ۳۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲:- الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارموني وهلو په دوران له الله بخښلي
اوستاد نبی ګل او الله بخښلي اوستاد ولی سره انځور (# ۳۲ انځور)

۳۳:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۳۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.6 دوهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي)

1.3.6 دايره (د يرا):

د وهلو ساز دی، چې د غوځ، څېرۍ، توت او شهوې له لرګي څخه جوړېږي او د وزې پوستكي څخه په كوشنۍ او لويه دايره وي بڼه جوړېږي.

د دايرې جوړولو له پاره دېرى د شهوې له لرګي څخه په ټاكلي پېروالي تخته او باسي او په اوبو كې يې دوې ورځې ږدي، او بيا يې د داېرې په بڼه ګرد وي، دواړه ژۍ يې سره په ميخونو ټينګ وي، بيا پرې د پسه، څېرلي، اوزې، كبلۍ، مږ پوستكى چې وړى ترې لرې شوي وي، په هوا كش شوى وي په سريخ باندې يې ژۍ ګاني لرې او پرې ترې يې، په ټول ټاټوبي كې دايره د كسبي هنرمندانو، لېوالو، تاليبانو، ملايانو او ډيرى يې د مېرمنو او انجونو په ودونو او ښاديو او كورنيو ناستو كې وهې. د ليكونكي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ١٣٨٣ لېږدی، ١٤٠چوپړی)

٣٤:- د دايرې (ديرا) انځور (# ٣٤ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2 .3 .6 ډول:

ستره تبله ده او دوې مخه لري (دواړه لورې يې د غوايي، غوا يا مېخښې پوستکی لري) چې په ډيرايو کښلو کې د ډاول، ټاول، ډاوول هم کښل شوی دی، ډولچي چې ډول يې په پړې ترلی وي او پړی له اوږې تېره وي په ځنګ او مخکې يې ځوړند وي په دوې ببلابېلا لاسرکي (دسترک) وهلو باندې وهي او غږ يې وزي، ډولونه ډول ډول ډولونه لري لکه: پکتياوال ډول، لوګرى ډول، بلوچی ډول، خلاص ډول، ګرد ډول، يوه مخه ډول، ډولکی يا لغمانی ډول. د ډول وهل او سورني پوکول د ټاټوبي په ټولو سېمو کې دود درلود، په ځانګړې بڼه په بلخ، غور، هرات، پکتيا، لغمان، ننګرهار، لوګر، غزني، هېلمند کې، په ځانګړي بڼه په لرغونې پېر کې په بلخ، پکتيا او هرات کې ځانګړی دود درلود، ډولچي او سورنيچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پړې کونه او بنسټ ايښودنې، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سړکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په دوران کې غږول کېږي. د يوه نارمل ډول اوږدوالی ۴۰ سانتي متره، او قطر يي ۲۲ سانتي متره دی، د توت او شوې له ډډ ځخه جوړېږي، چې يوه متر ډډ ځخه پوستکی او منځ يې د ځانګړې ارې باندې او باسي او بيا يې په رنده او تراش باندې توږې چې ټاکلي اندازې د ۵ سانتي ته يې پيړوالی برابر شي، او ژی ګانې قطر يې لس سانتي کوشنی وي او منځ يې ترې ستر، او په شګلنه پاڼه يې ښه مخې چې خويه شي او د غوځانو په پوټکو يې وهي چې قهوي رنګ واخلې، او بيا پړې د غوايي پوستکی کش کوي، او دوې وهونکي موټې (لاسرکي، دسترکي) يې هم له همدغه لرګي ځخه جوړ وي، د برابر ډول اوږدوالی ۱۰۰ سانتي مېتره او قطر يې ۸۰ سانتي مېتره وي. (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی) (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵چوپړی)

۳۵:- د ټاټوبي لرغوني ډولو انځور (# ۳۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور (# ۳۶ انځور)

۳۷:- دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.3.6 ډولک:

د وهلو ساز دی، يوه مخه دی چې دوې تبلې (طبلې) لري په ګردبځ کې ډېر دود لري، د شهوې او غوځ له لرګيو څخه جوړېږي او پر مخ يې د اوزې پوستکی کش کيږي، د هرې تبلې په سر يې د منځ برخه کې د اته سانتي مترو په کچه ګرده توره ټاپه وهل کيږي، د دې دواړو تبلو يا ګړيو سرونه په پرو باندې کش شوي وي چې ټاکلی کنټرول د کشکولو د تبلې لاندې لورې ته ټينګ وي، چې په کومه کچه يې کش يا سخت کولی شي چې ټينګ يې کړي، د ساز په لاندې برخه کې اسماني رنګه حلقه (ټوکي) د ساز نه ګرد چارپېره تاوه وي د پاڼې باندې اغوستل کيږي او وېستل کيږي، ډولک د ډولک په لرګي باندې وهل کيږي چې نوموړی لرګی د غوځانو وي، ډولک نغارې ته ورته دی چې په مرکزي اسيا کې دود لري، او لس سره موډرنه ډولک چې په اسبانو کې ټمبل شوي وي ټيټ او جيګ شتون لري، ستره تبله يې ۲۱ سانتي مېتره قطر او ۱۰ سانتي مېتره ژوروالی لري، کوشني تبله يې ۱۹ سانتي مېتره قطر او ۹ سانتي متره ژوروالی لري، د ډولک لرګی هم ۲۴ سانتي اوږدوالی او ۱،۵ سانتي مېتره پېروالی لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس دوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۳۹:- ډولک د ډولونو انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4 .3 .6 زنګ (تال):

د وهلو ساز دی، له دوې مسي کوشنيو پيالو څخه جوړ شوی دی، چې د هندستان ځنياګران يې د سندرو ويلو په دوران کې دواړه پيالې سره جنګوي او چې تر کوم اواز راوځي ورته پام کوي او خپلې پخښې دربه وي، تال او زنګ يو يکړ اواز دی، چې تال په هندستان کې او زنګ په ايران کې دود درلوده، ايران د لارستان اوسيدونکي لېندۍ (کمانچې) ته تال وايي، لوړې لېندۍ خلاصه کاسه شاته لري، لوړ لاستي لري د عادي لېنديو څخه دي، درې سيمه لري او له دوې وو يوه، يوه اوسپنېز کوشنيو ديرو څخه جوړ شوي دي چې په لاس کې نېول کيږي او له يوه او بل سره وهل کيږي، نومړی ساز د ټاټوبي په شمال او سويل کې ترې ګټنې اخستل کيږي او په ننګرهار او هرات کې هم له دوې تاره، طبلې او رباب سره وهل کيږي.

۴۰:- د زنګ (تال) انځور (# ۴۰ انځور)

۴۱:- د زنګونو (تالونو) انځور (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .3 .6 اړخبغلی، يوه سره (زېر بغلي):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، ايراني تنبک ته ورته دی، چې په ټوله کې د خوشيو له ختې څخه جوړېږي، د اړخبغلي کوشنی سر خلاص وي، او لوی سر يې د اوزي يا د هوسی له پوستکي يا څرمنې باندې پوښل کېږي، د دواړو لاسو د ګوتو باندې وهل کېږي، اړخبغلی ۶۲ سانتي مېتره اوږدوالی او ۱۹ سانتي مېتره قطر لري، نوموړی وګړني ساز چې د شوې له لرګي څخه هم جوړېږي، نوموړی ساز د ټاټوبي په خيتځ، شمال او سويل کې ترې سندرغاړې ډېره ګټنې اخلې. په ختيځ کې سرغندوی اړخبغلي وهونکی توتي په نوم و د مهترلام د زيارت کلي اوسيدونکی و، چې ۱۳۱۰ زېږدي کې يې اوستاد ګل محمد ګلکي ته ښودله، د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۳۲چوپړی)

۴۲:- اړخبغلی، يوه سره يا زېر بغلي انځور (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6 .3 .6 تبله (طبله، دوې ګړیه، دوګړې):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې په تکراري کلونو کې افغانستان ته راوړل شوي دي، د ډهلي د ښوونځی له پامه طبل او ډول ويوکی له دوې سرو څخه اخستل شوی دی، چې پخوا به يې ورته ميردنګ (پخاوج) ويل، تبله له دوې استوانه يې يکړو څخه جوړه شوي ده، چې سترې برخې ته يې بم او کوشنۍ برخې ته يې زيل (کاتي) وايي، چې په اوسني پېر کې د ټنګټکور ناستو کې د افغانستان، هندوستان او پاکستان په قوالي، چشتي په سندرو کې ترې ډېره ګټنې اخستل کيږي. په نوې پېر کې برېښنايي او غږېزه ډولکي ډېر ګړندی دود لري په پخښه لرونکي اوسپنېزو ځاپرځای کونکو کې ټينګېږي، چې درې ستر او دوې کوشني ډولونه لري، او درې داني د ژېړو نالبکيه (يوه يې ۴۰، دوېيمه يې ۶۰ او درېيمه يې ۸۰ سانتي متره وي) لري چې ټول د يوې الي په ډول درې غټ ډولونه سره خوا پرخوا دوې کوشني له دوی نه لږ لوړ وراندې، او دوې نالبکيه يې ښې او يوه نالبکی يې ګسټ لورې يوه د بل له پاسه په ولاړه ټمبل شوي وي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۴چوپړی)

۴۳:- د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور (# ۴۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.3.6 منګی (ګړی):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې کلالان منګی جوړ کړي له اومه ختې څخه او د تنور په منځ کې يې ختين ګړی پوخ کړي چې د ابو ساتلو او سړولو ته برابر وي پړې ربړ او د څېرلې پوستکی ټینګ و تړې، او په يوه لاس يې وهي، نوموړي ساز سره نکلي کاسه يا لوښی کاروي چې ځينې وخت يې په نرۍ دړې او اوسپنيز ګلاس کاسه وهي او په ښي لاس يې منګی وهي، منګی چې سر يې ۱۵ سانتي مېتره قطر لري او منځ يې له اوبو تش وي. په ننګرهار، لغمان، کونړ او نورستان کې او د نويو زلمو له لورې په ډېرو کې ډېر وهل کيږي. ,, له يوه لورې په اسانۍ جوړيږي او له بل لورې په اسانۍ لاسته راځي. ،، (جان بيلي، ۱۹۸۸ زیږدی، ۱چوپړی)، (صفی الله، ۲۰۲۲ زیږدی، ۱۱ چوپړی)

۴۴:- د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګیماری غوث الدين لالا انځور (# ۴۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. يادونه:

د ټاټوبي سرغندوي ربابيان دي اوستاد رحيم خوشنواز، هفته ګل ربابي او سيد حسين اغا، سرغندوی تنبور غږونکی دی اوستاد بهاوالدين مزاري چې نړی وال نوم لري، د حراتی دوې تاره غږونکي اوستاد عزيز هروي او اوستاد ګدامحمد دي، سرغندوی ډولچي دی حيات الله قرباغی د خان قرباغي زوی، زرين، چينار ګل وردګ، سرغندوی تبله چې دی اوستاد رحم الله لغمانی، سرغوندوی ارمونيه چي دی اوستاد ګل محمد ګلکی شپرزاد او اوستاد ملاجان ملاګی نيازی، سرغندوی دايره وهونکی دی بريالی هېلمندی، سرغندوی تولی وهونکی دی اوستاد ګل محمد ګلکی شپرزاد، سرغندوی دمبوره چي دی حاجي رنګين شبرغانی.

۴۵:- د کابل اېنټرکانټينينټل هوټل د ټنګټيکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته يې دوګړه چې له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د انځورونو معلومات

1. د رباب انځور
2. رباب د ښاپ، ځنډي او نس انځور
3. د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځی زده کړیالي فضيله ضمير انځور
4. د کابل سرينا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور
5. د تنبور انځور
6. کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکي او د زده کوونکو انځور
7. د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور
8. د چنګ انځور
9. د څلور تاره انځور
10. د دمبورې انځورونه
11. د دوې تاره انځور
12. د غجکې، چېغکي يا رېچکي انځور
13. امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوريو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايې له څو تنو مجاهدو ملګرو سره يې انځور
14. د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښي لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډی رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانی دمبوره ودرولي انځور يې ليکوال پرې کړی
15. د سرېندې يا څرېندې ډولونو انځور
16. د ټاټوبي د ټنګټکور الي چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې تولی ايښې دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ايښې دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور

18. سرنی د نورستان واماى سپمې پورې اړه لري، د سرنی انځور

19. د شپېړتاره انځور

20. د بينجو انځور

21. لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور

22. د واج (وونز) انځور

23. کانتيوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پيرو مرنډي، ايتالياوۍ دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرنډي، ۱۹۶۸ زيږدی، ۱۴۱ چوپړی)

24. نورستانيانو د ګډې نڅا انځور

25. د دبه نی (دبني سورنی) يا د سرنې ډولونو انځور

26. د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنيچي او ډولچي سره.

27. سورنی (سورنا، سورنای) شريف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور

28. د رنګړۍ (تولی، توله، غوږګه، کړکی يا نی) ډولونو انځور

29. نورستانی ښځې د تولۍ غږولو انځور

30. جانان غزنيچي عابد د تولۍ غږولو انځور

31. د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور

32. الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلي اوستاد نبی ګل او الله بخښلي اوستاد ولي سره انځور

33. کابل د هنرونو ستر ښوونځي د زده کوونکو انځور

34. د دايرې (ديرا) انځور

35. د ټاټوبي لرغوني ډولونه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

36. دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور

37. دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور

38. دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور

39. ډولک د ډولونو انځور

40. د زنګ (تال) انځور

41. د زنګونو (تالونو) انځور

42. اړخبغلی، يوه سره يا زېر بغلي انځور

43. د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور

44. د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور

45. د کابل اېنترکانتينينتل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته يې دوګړهچي له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. Bibliography بيبلو ګرافي

د هغو ليکونو لېست چې په يوې سکالو (موضوع) يا کښونکي (مولف) پورې اړه و لري.

John Baily, (1973-2003), Music and censorship in Afghanistan, *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia. Laudon Nooshin,*

[http://www.gold.ac.uk/music/staff/baily]

John Baily, (1988), Music of Afghanistan: *Professional Musicians in the City of Herat, Cambridge Studies in Ethnomusicology, Cambridge University Press, UK,*

[http://book(s. google.co.uk/books?id=uSE9AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=herat+music+john+baily&source=bl&ots=tpnRnJycXk&sig=LDd-UWN_Is2GeTBe1)9fo_s8vT00&hl=en&ei=7iQaTefHDZOKhQeAzaC4Dg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CC0Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false]

Louis Dupree, (18/07/2002), Afghanistan, *Oxford University Press, United states of America.*

جان بيلي. دوکتور. (١٣٥١ څخه تر ١٣٨٢ لېږدی، ١٩٧٣ څخه تر ٢٠٠٣ زيږدی)، ټنګټکور او سانسور په افغانستان کې، د ټنګټکور ليکی د ځواک ترلاسه کول په منځه ني ختيځ، د افريقا په شمال او منځنی اسيا کې، لندن چاپ ٢٠٠٣ زيږدی ، چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفی الله فردوس. ډيپلوم. انجينر. (۱۳۸۸ ليږديز لمريزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. [http://www.ketabton.com/book/id/820]، [January 31 2016]، 22:18 د شپې.

صفی الله فردوس. ماستر. انجينر. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ ليږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلي، وړيا پوهنغوند ويکيپېډيا له پاره ليکنه.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېيلي]،
[November 11 2022]، 11:40 د ورځې.

نصر الدين سلجوقي. (۱۳۸۳ هجري، ۲۰۰۵ ميلادی)، موسيقي و تياتر در هرات، ويراست فرامرز تمنا، تهران، انتشارات توس، شابک ۹۶۴-۳۱۵-۶۲۵-۷، صفحات ۱۴۵-۱۰۷.

https://www.iranketab.ir/book/54224-music-and-theater-in-herat

تحول موسيقي در افغانستان، نوشته داکتر عبدالوهاب مددي.

Published by open concept on Sun, 09/14/2008- 13:46

https://fis-iran.org/fa/irannameh/volxxii/afghan-music

https://soundcloud.com/AhmadZaher

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/04/130212_mar_afgmusic_history_music_assadullah_shour.shtml

نگاهي به تاريخچه موسيقي افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130426_k03_afgmusic_rap_in_afghanistan_kawoon.shtml

(c) ketabton.com: The Digital Library

تب موسيقي رپ در افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130308_mar_afgmusic_farhad_darya_on_afg_music.s

از خاموشي تا جيغ، موسيقي افغانستان در يک دهه گذاشته

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130212_mar_afgmusic_legacy_of_old_artist_siasang.sh

ميراثي که استاد قاسم به موسقي افغانستان بجا گذاشت

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130327_k04_afgmusic_pop_zainab.shtml

سفر از خرابات به پاپ

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130216_afgmusic_groups_hasanzada.shtml

نگاهي به ظهور و افول گروه های موسيقي افغانستان

Simon Broughton, Mark Ellingham, Richard Trillo. (1999) "World Music: Latin & North America, Caribbean, India, Asia and Pacific" p.3

[https://books.google.com.au/books?id=QzX8THIgRjUC&pg=PA3&dq=afghan+music&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjujOq3ubbY

(c) ketabton.com: The Digital Library

AhWJxbwKHQeUCaEQ6AEINzAD#v=onepage&q=afghan%20 music&f=false]

Mikalina (http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm)

Archived (https://web.archive.org/web/20051104054505/http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm).

Wayback Machine 2005-11-04 at the

https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/185296

Piero Morandi, Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, 1968. Page # 141
پیرو مرنډي، ایټالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، ۱۹۶۸ زیږدی، ۱۴۱ چوپړی
د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ ځېره، د نڅا تیارول،

https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wp-content/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf

ABODE
MUSIC AND POEMS

Research papers

MSc.Eng. Safiullah Firdows

January 1, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library